

Mänskligt eller kulturbundet?

Stiger på metron. Alla stirrar i sina smarttelefoner. Känns som jag var inföst i en dålig sci-fi-film. Men i nästa stund lyfter jag själv fram mobilen och kollar dagens tidtabell. Vi lever en allt större del av dygnet på nätet. Kalendrar, sociala medier, nyhetskanaler, bildbanker, filmer, matrecept, bankärenden. Listan på digitala funktioner och tjänster som ständigt är globalt tillgängliga blir hela tiden längre.

Historikerna och andra kulturforskare har precis som annat folk småningom lärt sig att röra sig i dessa digitala världar. I takt med detta har vi också mera systematiskt börjat tillämpa globala perspektiv på lokala företeelser. Varför slår vissa teknologiska innovationer och kulturella värderingar igenom i en del av världen men inte i en annan? Och omvänt: Varför kan de också växa fram samtidigt men tämligen oberoende av varandra på olika håll av världen?

Telepati eller osynliga händer? Nej, svaret är väl att vissa uppfinningar och samhällliga lösningar kräver specifika förhållande för att lyckas. Andra uppstår och sprids snabbt över hela jorden på grund av att de av någon anledning är förenliga med människans grundläggande biologiska förutsättningar och behov.

Ta till exempel den representativa demokratin och yttrandefriheten. Fram till 2010-talet var många i västvärlden övertygade om att de förr eller senare skulle slå igenom i alla världens länder och civilisationer. I annat fall skulle de förtvina och införlivas i den västerländska världsordningen.

I dag börjar allt fler inse att detta var en förhastad slutsats. Eller tror någon ännu på riktigt att Kina en dag omvandlas till en liberal demokrati? För att en fungerande demokrati ska kunna uppstå och fortleva krävs att den bygger vidare på en politisk kultur, i vilken medborgarna litar så mycket på varandra att de vågar vara av olika åsikt.

Den digitala revolutionen är exemplet på det motsatta. Den har blivit global eftersom den är svaret på ett allmänmänskligt behov av att bygga nätverk, kommunicera, bli accepterade och berätta en god historia.

Ändå formas våra liv inte alls på samma sätt av nätet. De sätt på vilka det utnyttjas är i högsta grad kulturbundna. I en del samhällen ger nätet ypperliga möjligheter att blotta samhällliga problem och orättvisor. I andra förstärker det makthavarnas möjligheter att kontrollera sina medborgare.

Det nya med vår digitala värld är snarast att den har ökat insikten om att vi behöver förståelse för hur saker och ting hänger ihop. Vad som än är den främsta orsaken till den globala uppvärmningen kommer den under följande sekel att leda till omfattande folkrörelser.

Vill vi förhindra att de utmynnar i destruktiva konflikter gäller det därför att raskt hitta samhällliga och teknologiska lösningar som dämpar dem. Goda råd är dyra. Men när mycket står på spel lönar det sig att betala priset. Vi måste satsa mera på forskning om mänskligheten i ett globalt perspektiv.

Henrik Meinander, HBL 24.1.2018